

КОМИСИЈА ЗА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ
НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
KOMISIONI I LETRAVE ME VLERË
I REPUBLIKËS SË MAQEDONISË SË VERIUT
SECURITIES AND EXCHANGE COMMISSION
OF THE REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA

**ПОИМНИК
FJALORTH
ПОЈМОВНИК
ΡΟΪΜΟΝΝΙΚ
SÖZLÜK
SPAŠTALO**

КОМИСИЈА ЗА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ
НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
KOMISIONI I LETRAVE ME VLERE
I REPUBLIKES SE MAQEDONISE SE VERIUT
SECURITIES AND EXCHANGE COMMISSION
OF THE REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA

ПОИМНИК

на основни термини од областа на пазарот на хартии од вредност

Ул. Македонија бр. 25
Палата Лазар Поп Трајков 4-ти кат

02 3244-670

khv@sec.gov.mk

www.sec.gov.mk

Почитувани,

Комисијата за хартии од вредност на Република Северна Македонија секојдневно се залага преку својата работа да допринесе за успех и развој на пазарот на хартии од вредност притоа создавајќи еднакви услови и можности за сите чинители на пазарот, позитивна слика за истиот и поволен амбиент за инвестирање.

Со цел да допринесе за проширување на знаењата кај сите кои покажуваат интерес за пазарот на хартии од вредност, Комисијата одлучи да го издаде овој Поимник на основни термини од областа на пазарот на хартии од вредност.

Поимникот преставува збирка на термини кои често се користат на пазарот на хартии од вредност, а кои сметаме дека можеби не секогаш се познати на корисниците на услугите кои ги нуди пазарот на хартии од вредност. Секој термин е објаснет на детален и разбирлив начин на македонски, албански и англиски јазик.

Со објавување на овој Поимник се надеваме дека сме придонеле за полесно, искрено и отворено комуницирање и разбирање на пазарот на хартии до вредност и сме создале поздрава основа за соработка и градење на деловни односи со заемна доверба.

Со почит,

**Комисија за хартии од вредност на
Република Северна Македонија
Преседател
Mr. Sc. Nora Aliti**

А

Акција - сопственичка хартија од вредност, која претставува неделив и идеален дел од основната главнина на акционерското друштво или командитното друштво со акции.

Акционерско друштво со посебни обврски за известување - друштво кое извршило јавна понуда на хартии од вредност, или има основна главница од 1.000.000 евра во денарска противвредност и повеќе од 50 акционери, освен друштвата котираани на берза.

Б

Берза на хартии од вредност - организиран и регулиран секундарен пазар на хартии од вредност со строго утврдени правила за тргување и критериуми за хартиите од вредност со кои се тргува, како и за учесниците во тргувањето.

Благајнички запис - краткорочна хартија од вредност издадена од Народната банка на Република Северна Македонија, која се продава по дисконтирана вредност, а на денот на пристигнување издавачот ја исплаќа номиналната вредност.

В

Вкрстено тргување - симултано, истовремено поднесување на два спротивни налози за тргување (за продавање и купување) од страна на ист брокер.

Внатрешна информација - секоја ценовно чувствителна информација која не е јавно објавена преку печатени или електронски медиуми.

Д

Данок на капитална добивка - данок што го плаќаат физички и правни лица на добивката со продажба на хартии од вредност.

Деловна тајна - податок, документ или информација која овластениот учесник на пазарот на хартии од вредност при работењето ја добива за правно или физичко лице и која треба да ја чува во тајност и соодветно да ја заштити.

Дематеријализирана хартија од вредност - хартија од вредност којашто се води како електронски запис.

Добивка на дивиденда - однос помеѓу исплатена бруто дивиденда по акција и просечната цена на акцијата. Овој коефициент покажува колкав е повратот на средствата (во %) врз основа на дивиденда.

Добра репутација - чесност, компетентност, работливост и поседување особини кои даваат сигурност дека лицето со начинот на своето работење нема да влијае во насока на загрозување на стабилноста и сигурноста на инвестицискиот фонд и загрозување на интересите на вложувачите во фондот.

Долгорочна хартија од вредност - хартија од вредност чиј рок на пристигнување е една календарска година или подолго од денот на нејзиното издавање.

Достасување - обично се користи за определување на рокот за исплата на обврзницата (главнината и каматата).

Државен запис - краткорочна должничка хартија од вредност издадена од Република Северна Македонија.

Друштво за управување со инвестициски фондови - акционерско друштво со седиште во Република Северна Македонија кое добило дозвола од Комисијата за хартии од вредност за вршење на работи за основање и управување со инвестициски фондови.

И

Инвестициски фонд - здружени парични средства наменети за инвестирање, прибрани од инвеститори преку јавен повик или приватна понуда, со кои за сметка на инвеститорите управува друштво за управување со фондови.

Инсајдерство - купување или продавање на акции врз основа на сеуште необјавена информација од издавачот на акцијата, која информација може да влијае на цената на акцијата.

Институционални инвеститори - институции како пензиски фондови, инвестициони фондови и осигурителни компании.

Ј

Јавна понуда - јавен повик за запишување и купување на хартии од вредност објавен во средствата за јавно информирање.

К

Капитализација - вкупната пазарна вредност на издадените акции на едно друштво.

Комисија за хартии од вредност - главен регулатор на пазарот на хартии од вредност. Комисијата ја регулира работата со прометот на хартии од вредност, ги донесува условите за формирање и работа и правилата на берзата, учесниците на берзата (брокерски куќи и банки), Централниот депозитар за хартии од вредност, инвестиционите фондови.

Котација - ставање на одредена класа на хартии од вредност од страна на берза на посебна платформа за тргување врз основа на договор меѓу таа берза и издавачот на хартиите од вредност со кој се регулираат меѓусебните права и обврски.

Котирано друштво - друштво котирано на официјалниот пазар на берза; неговите акции се котирали на берзите и со нив јавноста може слободно да тргува. Тоа мора да ги почитува правилата на Берзата за котација.

Куповна и продажна цена - највисоката цена што еден дилер е подготвен да ја плати за некоја хартија од вредност во одреден момент, односно најниската продажна цена што би ја прифатил во истиот момент.

З

Запишување - купување на новоиздадени акции.

Н

Нетрговски пренос - пренос на сопственоста на хартиите од вредност кој настанува врз основа на подарок, наследство, судска одлука и реализација на договор за залог, согласно со закон.

Номинална вредност - вредноста по која се издава хартијата од вредност. Номиналната вредност има карактер на историска категорија.

О

Обврзница - долгорочна должничка хартија од вредност, со која издавачот се обврзува дека на сопственикот на обврзницата еднократно или во рати, ќе му го исплати на определениот ден, износот на номиналната вредност на обврзницата и каматата. Обврзницата може да биде обезбедена или необезбедена, да има фиксна или варијабилна камата, да биде без камата, може на сопственикот да му дава право на камата и/или исплата на однапред определени рати, може да се откупи од страна на која било страна под одредени услови и/или може на сопственикот да му даде право да ја претвори обврзницата во друг вид на хартија од вредност на издавачот.

Обични акции - најчестиот вид на акции. Имателите на обични акции се заеднички сопственици на друштвото.

Овластен учесник на пазарот на хартии од вредност - секое физичко или правно лице вклучено во работењето на пазарот на хартии од вредност, кое има добиено соодветна дозвола од Комисијата, вклучувајќи депозитари, берзи, банки, брокерски куќи, брокери и инвестициони советници.

Основен капитал - капитал на друштвото во форма на издадени акции, заедно со резервите и задржаната добивка.

П

Пазарна капитализација

(а) Вкупната вредност на хартиите од вредност на едно претпријатие по тековни цени, односно вкупниот број на издадени акции помножен со пазарната цена на истите.

(б) Вкупната вредност на сите хартии од вредност котирали на една берза или вкупната вредност на одреден вид на хартии од вредност по тековни цени.

Порамнување - процес на исполнување на обврските на овластените учесници на пазарот на хартии од вредност коишто произлегуваат од склучената трговска трансакција на секундарниот пазар, односно извршување на плаќањето од страна на купувачот и пренос на сопственоста на хартиите од вредност од страна на продавачот.

Портфолио менаџер - лице кое согласно со Законот за хартии од вредност има добиено дозвола за работење на инвестиционен советник од Комисијата за хартии од вредност.

Превземање - стекнување на контролен пакет на акции во едно друштво по пат на откуп на неговите акции.

Приватна понуда - понуда за запишување и уплаќање на хартии од вредност:

- која е упатена на не повеќе од 20 лица поединечно именувани во актот за издавање на хартии од вредност кои не се акционери во акционерското друштво и кои не се поврзани лица со акционерите во акционерското друштво, освен ако со закон поинаку не е регулирано или ако обврската за акционерот да го зголеми учеството во основната главнина е на барање на орган или институција надлежен за надзор или супервизија на работењето на акционерските друштва врз основа на ЗХВ или друг закон,
- која е упатена само на институционални инвеститори,
- во случај на зголемување на основната главнина од средства на друштвото,
- во случај на условно зголемување на основната главнина и
- во случај на заем што се трансформира во влог во друштвото во постапка на зголемување на основната главнина на друштвото кога заемот е даден од страна на единствениот акционер на друштвото.

Принос - враќање на вложените средства во една инвестиција, земајќи го во предвид годишниот приход и неговата сегашна капитална вредност, кое е искажано на проценти, обично годишно ниво. Постојат неколку различни видови на принос а и различни методи за пресметување на секој од нив.

Примарен пазар - пазар за пласирање на новите хартии од вредност, како што се домашни и странски акции и обврзници, на инвеститорите од страна на организирана група субјекти која ја раководи емисијата. Приходите од продажбата на хартиите одат кај издавачот. Сите понатамошни купо-продажби на истите хартии од вредност се спроведуваат на секундарниот пазар.

Р

Регулиран пазар на хартии од вредност во Република Северна Македонија - берза и пазар преку шалтер организиран од страна на Народната банка на Република Северна Македонија согласно со Законот за хартии од вредност.

С

Саморегулирачка организација - правно лице чии членови и/или акционери се овластени учесници на пазарот на хартии од вредност и која донесува правила и процедури за примена на правилата за организација и регулативата од областа на хартиите од вредност во Република Северна Македонија, преку испитување, одлучување и во случај на повреда и утврдување на дисциплински и други мерки.

Секундарен пазар - секое купување или продавање на претходно издадени хартии од вредност.

Сериски хартии од вредност - хартиите од вредност издадени во исто време, од ист издавач и кои даваат исти права и обврски на сите сопственици.

Т

Трговски трансакции - промени на сопственоста на хартиите од вредност на секундарниот пазар како резултат на нивно купување или продавање.

Х

Хартии од вредност - акции издадени од акционерски друштва и од командитни друштва со акции, акции во инвестициските фондови кои работат според Законот за инвестициски фондови, обврзници, инструменти на пазарот на пари, деривативни финансиски инструменти, потврда за странска хартија од вредност и други финансиски инструменти кои според Комисијата се сметаат за хартии од вредност. Овие хартии од вредност се неограничено преносливи.

Ц

Цена на понуда - цена по која хартија од вредност се нуди за продажба. Учесниците на пазарот нудат куповни и продажни цени.

Цена на емитирање - цена по која хартиите од вредност се продаваат при емисијата. Ова може да биде по номиналната вредност, со дисконт или премија.

Централен депозитар за хартии од вредност - организација преку која се врши утврдување на обврските врз основа на трансакции со хартии од вредност и водење на регистар на хартии од вредност во Република Северна Македонија (акционерска книга).

КОМИСИЈА ЗА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ
НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
KOMISIONI I LETRAVE ME VLERË
I REPUBLIKËS SË MAQEDONISË SË VERIUT
SECURITIES AND EXCHANGE COMMISSION
OF THE REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA

FJALORTH

i termave bazë në fushën e tregut të letrave me vlerë

rr. Makedonija nr. 25
(Pallati Lazar Pop-Trajkov)

02 3244-670

khv@sec.gov.mk

www.sec.gov.mk

Të nderuar,

Komisioni i Letrave me Vlerë i Republikës së Maqedonisë së Veriut në vazhdimësi angazhohet që përmes punës së vet të kontribuon për sukses dhe zhvillim të tregut të letrave me vlerë, në ndërkohë duke krijuar kushte dhe mundësi të barabarta për të gjithë pjesëmarrësit e tregut, imazh pozitiv për të njëjtin dhe mjedis të favorshëm për investim.

Me qëllim për të kontribuar për zgjerimin e njohurive tek të gjithë që shfaqin interes për tregun e letrave me vlerë, Komisioni vendosi që të publikojë këtë Fjalorth të termave bazike nga fusha e letrave me vlerë.

Fjalorthi paraqet një përmbledhje e termave të cilat përdoren shpesh në tregun e letrave me vlerë, dhe të cilat konsiderojmë që ndoshta jo çdoherë janë të njohura për shfrytëzuesit e shërbimeve që i ofron tregu i letrave me vlerë. Çdo term është i shpjeguar në mënyrë të hollësishme dhe të kuptueshme në gjuhën maqedonishte, shqipe dhe anglishte.

Me botimin e këtij Fjalorthi, shpresojmë që kemi kontribuar për komunikim dhe kuptimshmëri më të lehtë, të sigurtë dhe të hapur të tregut të letrave me vlerë dhe kemi krijuar bazë më të shëndoshë për bashkëpunim dhe ndërtim të marrëdhënieve afariste me besueshmëri të ndërsjellë.

Me respekt,

**Komisioni i Letrave me Vlerë i
Republikës së Maqedonisë së Veriut
Kryetar
Mr.Sc. Nora Aliti**

A (A)

Aksion (Акција) – letër pronësie me vlerë, që paraqet pjesë të pandashme dhe ideale e kryegjësë të shoqërisë aksionare ose shoqërisë komandite me aksione.

Shoqëri aksionare me detyrime të veçanta të raportimit (Акционерско друштво со посебни обврски за известување) – shoqëri e cila ka bërë ofertë publike të letrave me vlerë, ose ka kryegjë prej 1.000.000 euro në kundërvlerë në denarë dhe më shumë se 50 aksionarë, përveç shoqëritë të listuara në bursë.

B (B)

Bursa e letrave me vlerë (Берза на хартии од вредност) – treg i organizuar dhe i rregulluar sekondar i letrave me vlerë me rregulla rreptësisht të caktuara të tregtimit dhe kritere për letrat me vlerë me të cilat tregtohet, si dhe për pjesëmarrësit e tregtimit.

Bono të thesarit (Благајнички запис) – letër me vlerë afatshkurte e emetuar nga Banka Popullore e Republikës së Maqedonisë së Veriut, e cila shitet me vlerë të skontuar, ndërsa në ditën e mbërritjes emetuesi e paguan vlerën nominale.

V (B)

Tregtim i kryqëzuar (Вкрстено тргување) – parashtrim simultan, i njëkohësishëm i dy urdhërave të kundërta për tregtim (për shitje dhe blerje) nga i njëjti broker.

Informatë e brendshme (Внатрешна информација) – çdo informatë e ndjeshme ndaj çmimit e cila nuk është publikisht e publikuar përmes mediave të shtypit ose elektronike.

D (D)

Tatim nga fitimi kapital (Данок на капитална добивка) – tatim që e paguajnë personat fizik dhe juridik në fitimin nga shitja e letrave me vlerë.

Informacion konfidencial (Деловна тајна) – e dhënë, dokument ose informatë të cilën pjesëmarrësi i autorizuar në tregun e letrave me vlerë gjatë aktivitetit të përditshëm të punës e merr për ndonjë person juridik ose fizik dhe të cilës duhet t'ja ruajë konfidencialitetin dhe në mënyrë adekuate ta mbrojë.

Letër me vlerë e dematerializuar (Дематеријализирана хартија од вредност) – letër me vlerë e cila mbahet si një regjistrim elektronik.

Fitimi nga dividenda (Добивка на дивиденда) – raporti ndërmjet dividendit të paguar bruto për aksion dhe çmimi mesatar i aksionit. Ky koeficient tregon se sa është kthimi i aseteve (në %) në bazë të dividendës.

Reputacion i mirë (Добра репутација) – ndershmëri, kompetencë, punëshmëri dhe posedim i vetive të cilat japin siguri që personi me mënyrën e të punuarit të vet nuk do të ndikojë në drejtim të kërcënimit të stabilitetit dhe sigurisë të fondit investues dhe kërcënim të interesave të investuesve në fondin.

Letër me vlerë afatgjate (Долгорочна хартија од вредност) – letër me vlerë afati i mbërritjes të së cilës është një vit kalendarik ose më gjatë nga dita e emetimit të saj.

Maturimi (Достасување) – zakonisht përdoret për përcaktimin e afatit të pagesës së obligacionit (kryegjësja dhe interesi).

Bono shtetërore (Државен запис) – letër me vlerë afatshkurte borxhi e emetuar nga Republika e Maqedonisë së Veriut.

Shoqëri administruese me fonde të investimeve (Друштво за управување со инвестициски фондови) – shoqëri aksionare me seli në Republikën e Maqedonisë së Veriut që ka fituar liçencë nga Komisioni i Letrave me Vlerë për të kryer punë të themelimit dhe administrimit me fonde të investimeve.

I (И)

Fond i investimeve (Инвестициски фонд) – mjete të bashkuara financiare të destinuar për investim, të mbledhura nga investues përmes thirrjes publike ose ofertës private, me të cilat për llogari të investuesve administron shoqëria administruese me fonde.

Insajder (Инсајдерство) – blerja ose shitja e aksioneve në bazë të informatës ende të papublikuar nga emetuesi i aksionit, e cila mund të ndikojë në çmimin e aksionit.

Investues institucional (Институционални инвеститори) – institucione si fonde pensionale, fonde të investimeve ose kompani të sigurimeve.

J (J)

Ofertë publike (Јавна понуда) – thirrje publike për regjistrim dhe blerje të letrave me vlerë e publikuar në mjetet e informimit publik.

K (K)

Kapitalizim (Капитализација) – vlera totale e tregut të aksioneve të emetuara të një shoqërie.

Komisioni i Letrave me Vlerë (Комисија за хартии од вредност) – rregullatori kryesor i tregut të letrave me vlerë. Komisioni e rregullon punën me qarkullimin e letrave me vlerë, i përcakton kushtet për formimin dhe punën dhe rregullat e bursës, pjesëmarrësve të bursës (shtëpitë e brokerimit dhe bankat), Depozitarit Qendror të Letrave me Vlerë, fondet e investimeve.

Listim (Котација) – vënia e një klase të caktuar të letrave me vlerë nga ana e bursës me platformë të veçantë për tregtim në bazë të marrëveshjes ndërmjet asaj burse dhe emetuesit të letrave me vlerë me të cilin rregullohen të drejtat dhe detyrimet e ndërsjella.

Shoqëri e listuar (Котирано друштво) – shoqëri e listuar në tregun zyrtar të bursës; aksionet e saj listohen në bursë dhe me ato publiku mundet lirisht të tregton. Ajo duhet të respekton rregullat e Bursës për listim.

Çmimi i blerjes dhe i shitjes (Куповна и продажна цена) – çmimi më i lartë që një diler është i gatshëm ta paguajë për ndonjë letër me vlerë në moment të caktuar, respektivisht çmimin më të ulët të shitjes që do ta pranonte në të njëjtin moment.

Z (3)

Regjistrim (Запишување) – blerja e aksioneve të reja të emetuara.

N (H)

Transfer jo-tregtar (Нетрговски пренос) – transfer i pronësisë së letrave me vlerë që ndodhë në bazë të dhuratës, trashëgimisë, vendimit gjyqësor dhe realizimit të marrëveshjes për garancë, në përputhje me ligjin.

Vlera nominale (Номинална вредност) – vlera sipas të cilës emetohet letra me vlerë. Vlera nominale ka karakter të kategorisë historike.

O (O)

Obligacion (Обврзница) – letër me vlerë afatgjate borxhi, me të cilën emetuesi detyrohet që pronarit të obligacionit përnjëherë ose në këste, do t'ia paguajë në ditën e caktuar, shumën e vlerës nominale të obligacionit dhe interesin. Obligacioni mund të jetë i siguruar ose i josiguruar, të ketë interes të fiksuar ose variabil, të jetë pa interes, mundet pronarit t'i jep të drejtën e interesit dhe/ose pagesë të kësteve paraprakisht të përcaktuara, mund të blehet nga ana e çfarëdo pale nën kushte dhe/ose mundet pronarit t'i jep të drejtën të kthejë obligacionin në lloj tjetër të letrës me vlerë të emetuesit.

Aksione të zakonshme (Обични акции) – lloji më i shpeshtë i aksioneve. Mbajtësit e aksioneve të zakonshme janë pronarë të përbashkët të shoqërisë.

Pjesëmarrës i autorizuar në tregun e letrave me vlerë (Овластен учесник на пазарот на хартии од вредност) – çdo person fizik ose juridik i përfshirë në të punuarit e tregut të letrave me vlerë, që ka fituar liçencë përkatëse nga Komisioni, përfshirë depozitarë, bursa, banka, shtëpi brokerimi, brokerë dhe këshilltar investues.

Kapital themelor (Основен капитал) – kapital i shoqërisë në formë të aksioneve të emetuara, së bashku me rezervat dhe fitimi i mbajtur.

P (П)

Kapitalizimi i tregut (Пазарна капитализација)

- (a) Vlera totale e letrave me vlerë të një kompanie me çmime aktuale, respektivisht numri total i aksioneve të emetuara i shumëzuar me çmimin e tregut të të njëjtave.
- (b) Vlera totale e të gjitha letrave me vlerë të listuara në një bursë ose vlera totale e një lloji të caktuar të letrave me vlerë me çmime aktuale.

Shlyerje (Порамнување) – proces i përbushjes së detyrimeve të pjesëmarrësve të autorizuar në tregun e letrave me vlerë të cilët rrjedhin nga transaksioni i përmbyllur tregtar në tregun sekondar, respektivisht kryerja e pagesës nga ana e blerësit dhe transferi i pronësisë së letrave me vlerë nga ana e shitësit.

Menaxher i portofolit (Портфолио менаџер) – person i cili në përputhje me Ligjin mbi Letra me Vlerë ka fituar liçencën e të punuarit si këshilltar investues nga Komisioni i Letrave me Vlerë.

Ndërmarrje (Превземање) – marrja e zotërimit të pakos së kontrollit të aksioneve në një shoqëri me anë të blerjes së aksioneve të saja.

Ofertë private (Приватна понуда) – ofertë për regjistrim dhe pagesë së letrave me vlerë:

- e cila është adresuar ndaj jo më shumë se 20 personave të emëruar një nga një në aktin për emetimin e letrave me vlerë që nuk janë aksionarë në shoqërinë aksionare dhe të cilët nuk janë persona të ndërlidhur me aksionarët në shoqërinë aksionare, përveç nëse me ligj nuk është ndryshe e rregulluar ose nëse detyrimi për aksionarin që të rris pjesëmarrjen në kryegjënë është me kërkesë të një autoriteti ose institucioni kompetent për mbikqyrje ose supervizion të të punuarit të shoqërisë aksionare në bazë të LLV-së ose ligj tjetër,
- që është e adresuar vetëm investuesve institucional,
- në rast të rritjes të kryegjësë nga mjete të shoqërisë,
- në rast të rritjes së kushtëzuar të kryegjësë dhe
- në rast të huamarrjes që transformohet në investim në shoqërinë në procedurë të rritjes së kryegjësë të shoqërisë kur kredia është e dhënë nga ana e aksionarit të vetëm të shoqërisë.

Rendiment (Принос) – kthim i mjeteve të investuara në një investim. Duke marrë parasysh të ardhurat vjetore dhe vlerën e tij të tanishme kapitale, që është e shprehur në përqindje, zakonisht në nivel vjetor. Ka disa lloje të rendimenteve si dhe metoda të ndryshme të llogaritjes të secilit prej tyre.

Tregu primar (Примарен пазар) – treg i plasimit të aksioneve të reja me vlerë, siç janë aksione dhe obligacione vendase dhe të huaja, të investuesve nga ana e një grupi të organizuar të subjektëve që e udhëheq emetimin. Të ardhurat nga shitja e letrave me vlerë shkojnë te emetuesi. Të gjitha shit-blerjet e mëtejshme të të njëjtave letra me vlerë zbatohen në tregun sekondar.

R (P)

Treg i rregulluar i letrave me vlerë në Republikën e Maqedonisë së Veriut (Регулиран пазар на хартии од вредност во Република Северна Македонија) – bursa dhe tregu përmes sportelit i organizuar nga ana e Bankës Popullore të Republikës së Maqedonisë së Veriut në përputhje me Ligjin mbi Letra me Vlerë.

S (C)

Organizatë vetërregulluese (Саморегулирачка организација) – person juridik anëtarët e të cilës dhe/ose aksionarët janë pjesëmarrës të autorizuar në tregun e letrave me vlerë dhe që sjell rregulla dhe procedura për zbatimin e rregullave për organizatë dhe rregullativën nga fusha e letrave me vlerë në Republikën e Maqedonisë së Veriut, përmes hulumtimit, vendimmarrjes dhe në rast të shkeljes edhe përcaktimit të masave disiplinore dhe të tjera.

Tregu sekondar (Секундарен пазар) – çdo blerje ose shitje e letrave me vlerë paraprakisht të emetuara.

Letra seriale me vlerë (Сериски хартии од вредност) – letra me vlerë të emetuara në kohë të njëjtë, nga i njëjti emetues dhe të cilat japin të drejta dhe detyrime të njëjta për të gjithë pronarët.

T (Т)

Transaksione tregtare (Трговски трансакции) – ndryshime në pronësinë e letrave me vlerë në tregun sekondar si rezultat i blerjes ose shitjes së tyre.

H (Х)

Letra me vlerë (Хартии од вредност) – aksione të emetuara nga shoqëri aksionare dhe nga shoqëri komandite me aksione, aksione në fonde të investimeve të cilat punojnë në bazë të Ligjit për Fonde të Investimeve, obligacione, instrumente të tregut të parave, instrumente derivative financiare, çertifikatë për letër të huaj me vlerë dhe instrumente të tjera financiare të cilat sipas Komisionit konsiderohen si letra me vlerë. Këto letra me vlerë janë pakufizimthi të transferueshme.

C (Ц)

Çmimi i ofertës (Цена на понуда) – çmimi me të cilin letra me vlerë ofrohet për shitje. Pjesëmarrësit në treg ofrojnë çmime të blerjes dhe shitjes.

Çmimi i emetimit (Цена на емитирање) – çmimi me të cilin letrat me vlerë shiten para emetimit. Kjo mund të jetë sipas vlerës nominale, me skontim ose premi.

Depozitari Qendror i Letrave me Vlerë (Централен депозитар за хартии од вредност) – organizatë përmes të cilës bëhet përcaktim i detyrimeve në bazë të transaksioneve me letra me vlerë dhe mbajtje e regjistrit të letrave me vlerë në Republikën e Maqedonisë së Veriut (libri i aksionarëve).

КОМИСИЈА ЗА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ
НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
KOMISIONI I LETRAVE ME VLERË
I REPUBLIKËS SË MAQEDONISË SË VERIUT
SECURITIES AND EXCHANGE COMMISSION
OF THE REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA

ПОЈМОВНИК

основних појмова из области тржишта хартија од вредности

Ул. Македонија бр. 25
Палата Лазар Поп Трајков 4-ти спрат

3244-670

khv@sec.gov.mk

www.sec.gov.mk

Поштовани,

Комисија за хартије од вредности Републике Северне Македоније свакодневно се залаже да својим радом допринесе успеху и развоју тржишта хартија од вредности притом стварајући једнаке услове и могућности за све заинтересоване стране на тржишту, позитивне слике истог и повољног инвестиционог амбијента.

У циљу доприноса проширењу знања међу свима онима који показују интересовање за тржиште хартија од вредности, Комисија је одлучила да изда овај Појмовник основних појмова из области тржишта хартија од вредности.

Појмовник представља збирку термина који се често користе на тржишту хартија од вредности, а за које сматрамо да можда нису увек познати корисницима услуга које нуди тржиште хартија од вредности. Сваки термин је објашњен на детаљан и разумљив начин на македонском, албанском, енглеском, српском, босанском, турском и ромском језику.

Објављивањем овог Појмовника, надамо се да смо допринели лакшој, искреној и отворенијој комуникацији и разумевању тржишта хартија од вредности и створили здравију основу за сарадњу и изградњу пословних односа уз узајамно поверење.

Са поштовањем,

**Комисија за хартије од вредности
Републике Северне Македоније
Председница
Mr. Sc. Nora Aliti**

A

Акција - власничка хартија од вредности, која представља недељив и идеалан део основне главнице акционарског друштва или командитног друштва са акцијама.

Акционарско друштво са посебним обавезама извештавања - друштво које је извршило јавну понуду хартија од вредности, или има основну главницу од 1.000.000 евра у денарској противвредности и више од 50 акционара, осим друштава који се котирају на берзи.

Б

Берза хартија од вредности - организовано и регулисано секундарно тржиште хартија од вредности са строго утврђеним правилима и критеријумима трговања за хартије од вредности којима се тргује, као и за учеснике у трговању.

Благајнички запис - краткорочна хартија од вредности коју издаје Народна банка Републике Северне Македоније, и која се продаје по дисконтованој вредности, а на дан приспећа издавалац исплаћа номиналну вредност.

Д

Дематеријализована хартија од вредности - хартија од вредности која се води као електронски запис.

Добит од дивиденде - однос између бруто дивиденде исплаћене по акцији и просечне цене акције. Овај коефицијент показује колики је поврат на средства (у %) на основу дивиденде.

Добра репутација - поштење, компетентност, радишност и поседовање особина које обезбеђују да начин рада особе неће утицати у смеру угрожавања стабилности и сигурности инвестиционог фонда и угрозити интересе инвеститора у фонд.

Дугорочна хартија од вредности - хартија од вредности чији је рок приспећа једну календарску годину или дуже од дана њеног издавања.

Државни запис - краткорочна дужничка хартија од вредности издата од Републике Северне Македоније.

Друштво за управљање инвестиционим фондовима - акционарско друштво са седиштем у Републици Северној Македонији, које је добило дозволу Комисије за хартије од вредности за обављање делатности оснивања и управљања инвестиционим фондовима.

Е

Емисиона цена - цена по којој се продају хартије од вредности приликом емисије/ издавања и може бити по номиналној вредности, са попустом или премијом.

И

Инвестициони фонд - удружена новчана средства намењена инвестирању, прикупљена од инвеститора путем јавног позива или приватне понуде, којима у име инвеститора управља друштво за управљање фондовима.

Инсајдерско трговање - куповина или продаја акција на основу још необјављених информација од издаваоца акције, које могу утицати на цену акције.

Институционални инвеститори - институције као што су пензиони фондови, инвестициони фондови и осигуравајућа друштва.

Ј

Јавна понуда - јавни позив за упис и куповину хартија од вредности објављен у средствима јавног информисања.

К

Капитализација – укупна тржишна вредност издатих акција друштва.

Комисија за хартије од вредности - главни регулатор тржишта хартија од вредности. Комисија регулише пословање са прометом хартија од вредности, доноси услове за оснивање, рад и правила берзе, учесника на берзи (брокерске куће и банке), Централног регистра хартија од вредности, инвестиционих фондова.

Котација - пласирање одређене класе хартија од вредности од берзе на посебну платформу за трговање на основу уговора између те берзе и издаваоца хартија од вредности којим се регулишу међусобна права и обавезе.

Котирано друштво - друштво које се котира на званичном тржишту берзе; његове акције су котиране на берзи и њима јавност може слободно трговати. Мора поштовати правила Берзе за котацију.

Куповна и продајна цена - највиша цена коју је дилер спреман да плати за неку хартију од вредности у одређеном тренутку, односно најнижа продајна цена коју би прихватио у истом тренутку.

Н

Нетрговински пренос - пренос својине на хартијама од вредности који настаје по основу поклона, наслеђа, судске одлуке и извршења уговора о залози, у складу са законом.

Номинална вредност - вредност по којој се издаје хартија од вредности. Номинална вредност има карактер историјске категорије.

О

Обвезница - дугорочна дужничка хартија од вредности, којом се издавалац обавезује да ће власнику обвезнице једнократно или у ратама на одређени дан, исплатити износ номиналне вредности обвезнице и камату. Обвезница може да буде обезбеђена или необезбеђена, са фиксном или променљивом каматом, или без камате, може да даје право власнику на камату и/или исплату у унапред одређеним ратама, може да је откупи било која страна под одређеним условима и/или може дати власнику право конверзије обвезнице у другу врсту хартије од вредности издаваоца.

Обичне акције - најчешћа врста акција. Имаоци обичних акција су заједнички власници друштва.

Овлашћени учесник на тржишту хартија од вредности - свако физичко или правно лице укључено у функционисање тржишта хартија од вредности, које је добило одговарајућу дозволу Комисије, укључујући депозитаре, берзе, банке, брокерске куће, брокере и инвестиционе саветнике.

Основни капитал - капитал друштва у виду изданих акција, заједно са резервама и задржаном добити.

П

Поравнање - процес испуњења обавеза овлашћених учесника на тржишту хартија од вредности које произилазе из закључене трговинске трансакције на секундарном тржишту, односно извршења плаћања од купца и преноса власништва над хартијама од вредности од продавца.

Портфолио менаџер - лице које је, у складу са Законом о хартијама од вредности, добило дозволу за рад као инвестициони саветник од Комисије за хартије од вредности.

Преузимање - стицање контролног пакета у предузећу откупом његових акција.

Приватна понуда - понуда за упис и уплату хартија од вредности:

- који је упућена на највише 20 лица појединачно наведених у акту о издавању хартија од вредности која нису акционари у акционарском друштву и која нису повезана лица са акционарима у акционарском друштву, осим ако законом није другачије регулисано или ако је обавеза акционара да повећа учешће у основној главници према захтеву органа или институције надлежне за надзор или супервизију над радом акционарског друштва на основу ЗХВ или другог закона
- који је упућен само институционалним инвеститорима,
- у случају повећања основне главнице из имовине друштва
- у случају условног повећања основне главнице и
- у случају зајма који се трансформише у удео у друштву у поступку повећања основне главнице друштва када зајам даје једини акционар друштва.

Принос - повраћај на уложена средства у инвестицију, узимајући у обзир годишњи приход и његову садашњу капиталну вредност, који је изражен у процентима, уобичајено на годишњем нивоу. Постоји неколико различитих врста приноса и различите методе за израчунавање сваког од њих.

Примарно тржиште - тржиште за пласирање нових хартија од вредности, као што су домаће и стране акције и обвезнице, инвеститорима од организоване групе субјеката која управља издавањем. Приходи од продаје хартија од вредности иде издаваоцу. Све даље купопродаје истих хартија од вредности се спроводе на секундарном тржишту.

Привилегована информација /инсајдерска информација - свака ценовно осетљива информација која није јавно објављена путем штампаних или електронских медија.

Порез на капиталну добит - порез који плаћају физичка и правна лица на добит од продаје хартија од вредности.

Пословна тајна - податак, документ или информација које овлашћени учесник на тржишту хартија од вредности добије у току пословања за правно или физичко лице и који треба да се чува у тајности и да се прикладн заштитити.

Понуђена цена - цена по којој се хартија од вредности нуди на продају. Учесници на тржишту нуде куповне и продајне цене.

Р

Регулисано тржиште хартија од вредности у Републици Северној Македонији - берза и тржиште преко шалтера које организује Народна банка Републике Северне Македоније у складу са Законом о хартијама од вредности.

Рок доспећа - обично се користи за одређивање када ће се обвезница исплатити (главница и камата).

С

Саморегулаторна организација - правно лице чији су чланови и/или акционари овлашћени учесници на тржишту хартија од вредности и које доноси правила и процедуре за примену организационих правила и регулативе у области хартија од вредности у Републици Северној Македонији, путем испитивања, одлучивања, и у случају повреде, и одређивање дисциплинских и других мера.

Секундарно тржиште - свака куповина или продаја претходно издатих хартија од вредности.

Серијске хартије од вредности - хартије од вредности које су издате у исто време, од истог издаваоца и које дају иста права и обавезе свим власницима.

Т

Трговачке трансакције - промене у власништву над хартијама од вредности на секундарном тржишту као резултат њихове куповине или продаје.

Тржишна капитализација

(а) Укупна вредност хартија од вредности предузећа по текућим ценама, односно укупан број издатих акција помножен тржишном ценом истих.

(б) Укупна вредност свих хартија од вредности које котирају на једној берзи или укупна вредност одређене врсте хартија од вредности по текућим ценама.

У

Унакрсно трговање - симултано, истовремено подношење два супротна налога за трговање (за продају и куповину) од истог брокера.

Упис - куповина новоемитованих акција.

Х

Хартије од вредности - акције које издају акционарска друштва и командитна друштва са акцијама, акције у инвестиционим фондовима који послују у складу са Законом о инвестиционим фондовима, обвезнице, инструменти тржишта новца, деривативни финансијски инструменти, сертификати за стране хартије од вредности и други финансијски инструменти који према Комисији, сматрају се хартијама од вредности. Ове хартије од вредности су бесконачно преносиве.

Ц

Централни депозитар за хартије од вредности - организација преко које се врши утврђивање обавезе на основу трансакција са хартијама од вредности и вођења регистра хартија од вредности у Републици Северној Македонији (књига акционара).

КОМИСИЈА ЗА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ
НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
KOMISIONI I LETRAVE ME VLERE
I REPUBLIKES SE MAQEDONISE SE VERIUT
SECURITIES AND EXCHANGE COMMISSION
OF THE REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA

POJMOVNIK

osnovnih pojmova iz oblasti tržišta vrijednosnih papira

Ul. Makedonija br. 25
Palata Lazar Pop Trajkov 4. kat

3244-670

khv@sec.gov.mk

www.sec.gov.mk

Poštovani,

Komisija za vrijednosne papire Republike Sjeverne Makedonije zalaže se svakodnevno da svojim radom doprinese uspjehu i razvoju tržišta vrijednosnih papira uz stvaranje jednakih uslova i mogućnosti za sve zainteresovane strane na tržištu, pozitivne slike o istom i povoljnog ambijenta za investiranje.

Kako bi doprinijela proširenju znanja među svima onima koji pokazuju interes za tržište vrijednosnih papira, Komisija je odlučila izdati ovaj Pojmovnik osnovnih pojmova iz oblasti tržišta vrijednosnih papira.

Pojmovnik je zbir pojmova koji se često koriste na tržištu vrijednosnih papira, a za koje smatramo da možda nisu uvijek poznati korisnicima usluga koje nudi tržište vrijednosnih papira. Svaki termin je objašnjen na detaljan i razumljiv način na makedonskom, albanskom, engleskom, srpskom, bosanskom, turskom i romskom jeziku.

Objavljivanjem ovog Pojmovnika, nadamo se da smo doprinijeli lakšoj, iskrenoj i otvorenijoj komunikaciji i razumijevanju tržišta vrijednosnih papira i stvorili zdraviju osnovu za saradnju i izgradnju poslovnih odnosa uz međusobno povjerenje.

S poštovanjem,

**Komisija za vrijednosne papire
Republike Sjeverne Makedonije
Predsjednica
Mr. Sc. Nora Aliti**

B

Berza vrijednosnih papira - organizovano i regulisano sekundarno tržište vrijednosnih papira sa strogo utvrđenim pravilima i kriterijumima trgovanja za vrijednosne papire kojima se trguje, kao i za učesnike u trgovanju.

Blagajnički zapis - kratkoročni vrijednosni papir kojeg izdaje Narodna banka Republike Sjeverne Makedonije, i koji se prodaje po diskontiranoj vrijednosti, a na dan prispjeća izdavalac plaća nominalnu vrijednost.

C

Centralni depozitar za vrijednosne papire - organizacija preko koje se utvrđuju obaveze na osnovu transakcija sa vrijednosnim papirima i vođenja registra vrijednosnih papira u Republici Sjevernoj Makedoniji (knjiga dioničara/ akcionara).

D

Dionica/ Akcija - vlasnički vrijednosni papir, koja predstavlja nedjeljiv i idealan dio osnovne glavnice dioničkog/ akcionarskog društva ili komanditnog društva sa dionicama/ akcijama.

Dioničarsko/ Akcionarsko društvo sa posebnim obavezama izvještavanja - društvo koje je izvršilo javnu ponudu vrijednosnih papira, ili ima osnovnu glavicu od 1.000.000 eura u denarskoj protivvrijednosti i više od 50 dioničara/ akcionara, osim društava koja se kotiraju na berzi.

Dematerijalizirani vrijednosni papir - vrijednosni papir koji se vodi kao elektronski zapis.

Dobit od dividende - odnos između bruto dividende isplaćene po dionici/akciji i prosječne cijene dionice/akcije. Ovaj koeficijent pokazuje koliki je povrat na imovinu (u %) na osnovu dividende.

Dobra reputacija - poštenje, kompetentnost, marljivost i posjedovanje osobina koji pružaju sigurnost da način rada osobe neće uticati u smjeru ugrožavanja stabilnosti i sigurnosti investicionog fonda i ugroziti interese investitora u fond.

Dugoročni vrijednosni papir - vrijednosni papir čiji rok prispjeća je jednu kalendarsku godinu ili duže od dana njenog izdavanja.

Dospjeće - obično se koristi za određivanje roka za isplatu obveznice (glavnice i kamate).

Državni zapis - kratkoročni dužnički vrijednosni papir izdat od Republike Sjeverne Makedonije.

Društvo za upravljanje investicionim fondovima – dioničko/ akcionarsko društvo sa sjedištem u Republici Sjevernoj Makedoniji, koje je dobilo dozvolu Komisije za vrijednosne papire za obavljanje poslova osnivanja i upravljanja investicionim fondovima.

E

Emisiona cijena - cijena po kojoj se prodaju. To može biti po nominalnoj vrijednosti, s popustom ili premijom.

I

Investicioni fond - udružena novčana sredstva namijenjena investiranju, prikupljena od investitora putem javnog poziva ili privatne ponude, kojima u ime investitora upravlja društvo za upravljanje fondovima.

Insajdersko trgovanje - kupovina ili prodaja dionica/ akcija na osnovu još neobjavljenih informacija od izdavaoca dionice/ akcije, koje mogu uticati na cijenu dionice.

Institucionalni investitori - institucije poput penzionih/ mirovinskih fondova, investicionih fondova i osiguravajućih društava.

J

Javna ponuda - javni poziv za upisivanje i kupovinu vrijednosnih papira koji se objavljuje u sredstvima javnog informisanja.

K

Kapitalizacija - ukupna tržišna vrijednost izdatih dionica/ akcija društva.

Komisija za vrijednosne papire - glavni regulator tržišta vrijednosnih papira. Komisija reguliše poslovanje s prometom vrijednosnih papira, donosi uslove za osnivanje, rad i pravila berze, učesnike na berzi (brokerske kuće i banke), Centralnog registra vrijednosnih papira, investicionih fondova.

Kotacija - plasiranje određene klase vrijednosnih papira od berze, na posebnu platformu za trgovanje na osnovu ugovora između te berze i izdavaoca vrijednosnih papira kojim se regulišu međusobna prava i obaveze.

Kotirano društvo - društvo koje se kotira na zvaničnom tržištu berze; njegove dionice/ akcije su kotirane na berzi i njima javnost može slobodno trgovati. Mora poštivati pravila Berze za kotaciju.

Kupovna i prodajna cijena - najviša cijena koju je diler spreman platiti za neki vrijednosni papir u određenom trenutku, odnosno najniža prodajna cijena koju bi prihvatio u istom trenutku.

N

Netrgovinski prenos - prenos vlasništva na vrijednosne papire koji nastaje po osnovu poklona, naslijeđa, sudske odluke i izvršenja ugovora o zalogu u skladu sa zakonom.

Nominalna vrijednost - vrijednost po kojoj se izdaje vrijednosni papir. Nominalna vrijednost ima karakter istorijske kategorije.

O

Obveznica - dugoročni dužnički vrijednosni papir, kojim se izdavalac obavezuje da će vlasniku obveznice jednokratno ili u ratama, na određeni dan isplatiti iznos nominalne vrijednosti obveznice i kamatu. Obveznica može biti obezbijedena ili neobezbijedena, s fiksnom ili promjenjivom kamatu, ili bez kamate, može dati vlasniku pravo na kamatu i/ili isplatu u unaprijed određenim ratama, može je otkupiti bilo koja strana pod određenim uslovima i/ili može dati imaoocu pravo konverzije obveznice u drugu vrstu vrijednosnog papira izdavaoca.

Obične dionice - najčešća vrsta dionica. Vlasnici običnih dionica/ akcija su zajednički vlasnici društva.

Ovlašteni učesnik na tržištu vrijednosnih papira - svako fizičko ili pravno lice uključeno u rad tržišta vrijednosnih papira, koje je dobilo odgovarajuću dozvolu Komisije, uključujući depozitare, berze, banke, brokerske kuće, brokere i investicione savjetnike.

Osnovni kapital - kapital društva u obliku izdatih akcija, zajedno sa rezervama i zadržanom dobiti.

P

Porez na kapitalnu dobit - porez koji plaćaju fizička i pravna lica na dobit od prodaje vrijednosnih papira.

Poslovna tajna - podatak, dokument ili informacija koje ovlašteni učesnik na tržištu vrijednosnih papira dobije prilikom poslovanja za pravno ili fizičko lice i koji treba da se čuva u tajnosti i da se prikladno zaštititi.

Poravnanje - proces ispunjenja obaveza ovlaštenih učesnika na tržištu vrijednosnih papira koje proizilaze iz sklopljene trgovinske transakcije na sekundarnom tržištu, odnosno izvršenja plaćanja od kupca i prenosa vlasništva na vrijednosne papire od prodavca.

Portfolio menadžer - lice koje je, u skladu sa Zakonom o vrijednosnim papirima, dobilo dozvolu za rad kao investicioni savjetnik od Komisije za vrijednosne papire.

Preuzimanje - sticanje kontrolnog paketa u društvu otkupom njegovih dionica/ akcija.

Privatna ponuda - ponuda za upis i uplatu vrijednosnih papira:

- koja se odnosi na najviše 20 lica pojedinačno navedenih u aktu o izdavanju vrijednosnih papira koja nisu dioničari/ akcionari u dioničkom/ akcionarskom društvu i koja nisu povezana lica sa dioničarima/ akcionarima u dioničkom/ akcionarskom društvu, osim ako zakonom nije drugačije regulisano ili ako je obaveza akcionara da poveća učešće u osnovnoj glavnici, na zahtjev organa ili institucije nadležne za nadzor ili superviziju nad radom dioničkih/ akcionarskih društava na osnovu ZVP-a ili drugog zakona
- koja se odnosi samo institucionalnim investitorima,
- u slučaju povećanja osnovne glavnice iz imovine društva

- u slučaju uslovnog povećanja osnovne glavnice i
- u slučaju zajma koji se transformiše u udio u društvu u postupku povećanja osnovne glavnice društva kada zajam daje jedini dioničar/ akcionar društva.
- **Prinos** - povrat na uložena sredstva u investiciju, uzimajući u obzir godišnji prihod i njegovu sadašnju vrijednost kapitala, koji je izražen u procentima, obično na godišnjem nivou. Postoji nekoliko različitih vrsta povrata i različite metode za izračunavanje svakog od njih.

Primarno tržište - tržište za plasiranje novih vrijednosnih papira, kao što su domaće i strane dionice i obveznice, investitorima od organizirane grupe subjekata koji upravljaju izdavanjem. Prihodi od prodaje vrijednosnih papira idu izdavaocu. Sve daljnje kupoprodaje istih vrijednosnih papira sprovode se na sekundarnom tržištu.

Ponuđena cijena - cijena po kojoj se vrijednosni papiri nudi na prodaju. Učesnici na tržištu nude kupovne i prodajne cijene.

R

Regulisano tržište vrijednosnih papira u Republici Sjevernoj Makedoniji - berza i tržište preko šaltera koje organizuje Narodna banka Republike Sjeverne Makedonije u skladu sa Zakonom o vrijednosnim papirima.

S

Samoregulatorna organizacija - pravno lice čiji su članovi i/ili dioničari/ akcionari ovlašteni učesnici na tržištu vrijednosnih papira i koje donosi pravila i procedure za primjenu pravila organizacije i regulative u oblasti vrijednosnih papira u Republici Sjevernoj Makedoniji, putem ispitivanja, odlučivanja, i u slučaju povrede, i određivanje disciplinskih i drugih mjera.

Sekundarno tržište - svaka kupovina ili prodaja prethodno izdatih vrijednosnih papira.

Serijski vrijednosni papiri - vrijednosni papiri koje su izdati u isto vrijeme, od istog izdavaoca i koje daju ista prava i obaveze svim vlasnicima.

T

Trgovačke transakcije - promjene u vlasništvu nad vrijednosnim papirima na sekundarnom tržištu kao rezultat njihove kupovine ili prodaje.

Tržišna kapitalizacija

(a) Ukupna vrijednost vrijednosnih papira preduzeća po tekućim cijenama, odnosno ukupan broj izdatih dionica/ akcija pomnožen tržišnom cijenom istih.

(b) Ukupna vrijednost svih vrijednosnih papira koje kotiraju na jednoj berzi ili ukupna vrijednost određene vrste vrijednosnih papira po tekućim cijenama.

U

Unakrsno trgovanje - simultano, istovremeno podnošenje dva suprotna naloga za trgovanje (za prodaju i kupovinu) od istog brokera.

Unutrašnja informacija - svaka cjenovno osjetljiva informacija koja nije javno objavljena u štampanim ili elektronskim medijima.

Upis - kupovina novoizdanih dionica.

V

Vrijednosni papiri - dionice/ akcije koje izdaju dioničarska/ akcionarska društva i komanditna društva sa dionicama/ akcijama, dionicama/ akcijama u investicionim fondovima koji posluju u skladu sa Zakonom o investicionim fondovima, obveznice, instrumenti tržišta novca, derivativni finansijski instrumenti, sertifikati za strane vrijednosne papire i drugi finansijski instrumenti koji se prema Komisiji, smatraju vrijednosnim papirima. Ovi vrijednosni papiri su beskonačno prenosivi.

КОМИСИЈА ЗА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ
НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
KOMISIONI I LETRAVE ME VLERE
I REPUBLIKES SE MAQEDONISE SE VERIUT
SECURITIES AND EXCHANGE COMMISSION
OF THE REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA

SÖZLÜK

menkul kıymetler piyasasına yönelik temel terimler

Ul. Makedoniya No.25
Plata Lazar Pop Traykov 4-ti Kat

3244-670

khv@sec.gov.mk

www.sec.gov.mk

Saygı deęer,

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Menkul Kıymetler Komisyonu, piyasadaki tüm paydaşlar için eşit koşullar ve fırsatlar, olumlu bir imaj ve uygun bir yatırım ortamı yaratırken, menkul kıymetler piyasasının başarısına ve gelişimine katkıda bulunmak için yaptığı çalışmalarla devamlı çaba göstermektedir.

Menkul kıymetler piyasasına ilgi gösteren herkes arasında bilginin artmasına katkıda bulunmak için Komisyon, menkul kıymetler piyasası alanındaki bu temel terimler sözlüğünü çıkarmaya karar Verdi.

Sözlük, menkul kıymetler piyasasında sıklıkla kullanılan ve menkul kıymetler piyasası tarafından sunulan hizmetlerin kullanıcılarının aşına olmayacağını düşündüğümüz terimlerdir. Her terim Makedonca, Arnavutça ve İngilizce dillerinde detaylı ve anlaşılır bir şekilde anlatılıyor.

Bu Sözlüğü yayınlayarak, menkul kıymetler piyasasının daha kolay, anlaşılır ve açık iletişim anlayışına katkıda bulunduğumuzu ve işbirliği için daha sağlıklı bir temel oluşturduğumuzu ve karşılıklı güvene dayalı iş ilişkileri kurduğumuzu umuyoruz.

Saygılarımla,

**Kuzey Makedonya Cumhuriyeti
Deęerli Kağıtlar Komisyonu
Başkan
Mr. Sc. Nora Aliti**

Hisse - anonim şirkette veya hisseli sınırlı ortaklıkta sermayenin bölünmez ve ideal bir bölümünü temsil eden kişiye özel hisse senedi.

Özel raporlama yükümlülükleri olan anonim şirket - hisse senetlerini halka arz eden veya ana sermayesi 1.000.000 Euronun Denar eşdeğerinde olan ve 50'den fazla hissedarı olan şirketler, ancak borsada işlem görmeyen şirketlerdir.

Menkul Kıymetler Borsası - ticaret katılımcıları için olduğu kadar, alınıp satılan menkul kıymetler için de kati olarak belirlenmiş ticaret kurallarına ve kriterlerine sahip, organize ve düzenlenmiş bir ikincil menkul kıymetler piyasası.

Hazine bonosu - Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Halk Bankası (Merkez bankası) tarafından ihraç edilen, indirimli bir değerden satılan ve vadesi geldiği günde ihraççı tarafından nominal değeri ödenen kısa vadeli bono.

Çapraz ticaret - eşzamanlı, aynı anda tek bir komisyoncu tarafından iki zıt ticaret emrinin (satış ve alım), eşzamanlı olarak sunulması.

İçeriden bilgi - yazılı veya elektronik medya aracılığıyla halka açıklanmayan, fiyatı etkileyecek duyarlı bilgiler.

Sermaye kazancı vergisi - gerçek ve tüzel kişiler tarafından menkul kıymetlerin satışından elde edilen kazançlar üzerinden ödenen bir vergi.

İş sırrı - Menkul kıymetler piyasasının yetkili katılımcısının, bir tüzel veya gerçek kişi adına işlem sırasında aldığı ve gizli tutulması ve uygun şekilde korunması gereken veri, belge veya bilgiler.

Kaydileştirilmiş menkul kıymet - elektronik kayıt olarak tutulan bir menkul kıymet.

Temettü getirisi - hisse başına ödenen brüt temettü ile ortalama hisse fiyatı arasındaki oran. Bu oran, temettü bazında varlıkların getirisini (% olarak) gösterir.

İyi itibar - dürüstlük, yeterlilik, çalışkanlık ve kişinin çalışma şeklinin yatırım fonunun istikrarını ve güvenliğini etkilemeyecek ve yatırımcıların fondaki çıkarlarını tehlikeye atmayacak niteliklere sahip olması.

Uzun vadeli devlet tahvilleri – vade süresi, düzenlendiği tarihten itibaren bir takvim yılı veya daha uzun olan bir devlet tahvili.

Vade - genellikle tahvilin (anapara ve faiz) ne zaman ödeneceğini belirlemek için kullanılır.

Devlet (Hazine) bonosu - Kuzey Makedonya Cumhuriyeti tarafından ihraç edilen kısa vadeli borç teminatı.

Yatırım fonları yönetim şirket - Menkul Kıymetler Komisyonu'ndan yatırım fonlarının kurulması ve yönetimi için çalışma izni almış, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti merkezli bir anonim şirket.

Yatırım fonu - yatırımcılar adına bir fon şirketi yönetimi tarafından yönetilen, halka açık bir çağrı veya özel teklif yoluyla yatırımcılardan toplanan, yatırım amaçlı birleştirilmiş nakit varlıklar.

İçeriden bilgi-hisse fiyatına etki edecek ancak hisseyi çıkarmanın henüz yayınlamadığı bilgilere dayanarak hisse alım satımı.

Kurumsal yatırımcılar - emeklilik fonları, yatırım fonları ve sigorta şirketleri gibi kurumlar.

Halka arz - medyada yayınlanan menkul kıymetlerin tescili ve satın alınması için halka açık bir çağrı.

Sermayelendirme - bir şirketin ihraç edilen hisselerinin toplam piyasa değeri.

Menkul Kıymetler Komisyonu - menkul kıymetler piyasasının ana düzenleyicisi.

Komisyon, menkul kıymetlerin cirosu ile ilgili çalışmalarını düzenler, borsanın borsa katılımcıları (aracı kurumlar ve bankalar), menkul kıymetler Kurulu, yatırım fonlarının kuruluşu ve çalışma koşulları ile kurallarını belirler.

Listeleme - belirli bir menkul kıymet sınıfının bir borsa tarafından, o borsa ile menkul kıymetleri ihraç eden arasında karşılıklı hak ve yükümlülükleri düzenleyen bir anlaşmaya dayalı olarak özel bir ticaret platformunda listelenmesi.

Halka açık şirket - borsanın resmi piyasasında hisseleri halka açık bir şirket; hisseleri borsada işlem görmekte olup, halka açık olarak alım satımı serbesttir. İşlem yapılabilmesi için Borsa kurallarına uygun olması gerekir.

Alış ve satış fiyatı - bir satıcının belirli bir zamanda bir menkul kıymet için ödemeye razı olduğu en yüksek fiyat, yani aynı zamanda kabul edeceği en düşük satış fiyatı.

Kaydetmek - yeni çıkarılan hisselerin satın alınması.

Ticari olmayan devir - yasaya uygun olarak bir hediye, miras, mahkeme kararı ve rehin sözleşmesinin uygulanması temelinde gerçekleşen menkul kıymetlerin mülkiyetinin devri.

Nominal değer - menkul kıymetin ihraç edildiği değer. Nominal değer, tarihsel bir kategori yapıya sahiptir.

Tahvil - ihraççının tahvilin sahibine bir defada veya taksitler halinde, tahvilin nominal değeri ve faiz tutarını belirtilen günde ödemeyi taahhüt ettiği uzun vadeli bir borç senedi. Tahvil teminatlı veya teminatsız olabilir, sabit veya değişken faizli olabilir, faizsiz olabilir, hamiline faiz ve/veya önceden belirlenmiş taksitler halinde ödeme hakkı verebilir, herhangi bir tarafça belirli koşullar altında itfa edilebilir ve/veya hamiline tahvili ihraççının başka bir menkul kıymetine dönüştürme hakkına sahiptir.

Adi hisse senedi - en yaygın hisse türü. Adi hisse sahipleri, şirketin müşterek sahipleridir.

Menkul kıymetler piyasasının yetkili katılımcısı - emanetçiler, borsalar, bankalar, aracı kurumlar, komisyoncular ve yatırım danışmanları dahil olmak üzere, Komisyon'dan uygun izni almış, menkul kıymetler piyasasının işleyişine dahil olan herhangi bir gerçek veya tüzel kişi.

Ana sermaye - şirketin, yedekler ve birikmiş karlarla birlikte, ihraç edilmiş hisseler şeklindeki sermayesi.

Piyasa sermaye miktarı

(a) Bir şirketin menkul kıymetlerinin cari fiyatlarla toplam değeri, yani ihraç edilen toplam hisse sayısı ile bunların piyasa fiyatının çarpımı.

(b) Bir borsada işlem gören tüm menkul kıymetlerin toplam değeri veya belirli bir menkul kıymet türünün cari fiyatlarla toplam değeri.

Kesin hesap / uyuşma - menkul kıymetler piyasasında yetkili katılımcıların ikincil piyasada yapılan ticaret işlemlerinden kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirme süreci, yani alıcı tarafından ödemenin yapılması ve menkul kıymetlerin mülkiyetinin satıcı tarafından devredilmesi.

Portföy yöneticisi - Menkul Kıymetler Kanunu uyarınca Menkul Kıymetler Komisyonundan yatırım danışmanı olarak çalışma izni almış kişi.

Devralma - hisselerini satın alarak bir şirkette hisse kontrolünün sahibi olmak.

Özel teklif - tahvillerin tescili ve ödenmesi için bir teklif: - anonim şirkette hissedar olmayan ve hissedarlarla herhangi bir bağı bulunmayan kişilerin, en fazla 20 kişi olmak kaydıyla, tahvil ihraç etmek için yazılı metinde bireysel olarak adı geçenlere yöneliktir, aksi kanunda öngörülmediği sürece yada Anonim şirketin sermayesini artıraya mecbur kılan yetkili kurumun talebi üzerine, veya Menkul Kıymetler Kanununun veya başka bir kanuna dayalı olarak anonim şirketlerin faaliyetlerinin gözetiminden veya denetiminden sorumlu olan kurum talebi üzerine, sadece kurumsal yatırımcılara yönelik olan Tahvil yasası veya başka bir yasaya göre, şartlı şirket malvarlığının sermaye artırımını yapılması halinde, alına borçun şirket sermayesine dönüştürülmesi ve şirkete borç veren şirketin tek hissedarı tarafından verildiği zaman.

Getiri - bir yatırıma yatırılan miktarın, yıllık getirisi ve genellikle yıllık bazda yüzde olarak ifade edilen mevcut sermaye değeri dikkate alınarak sağladığı getiri. Birkaç farklı getiri türü ve her birini hesaplamak için farklı yöntemler vardır.

Birincil piyasa - menkul kıymetlerin arz edildiği piyasa, yerli ve yabancı hisse senetleri ve tahvillerin yatırımcılara sunan ve yöneten organize kuruluşlar grubu. Menkul kıymetlerin satışından elde edilen gelir ihraççıya gider. Aynı menkul kıymetlerin diğer tüm alım ve satımları ikincil piyasada gerçekleştirilir.

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde düzenlenmiş menkul kıymetler piyasası - Menkul Kıymetler Yasasına uygun olarak Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Halk (Merkez) Bankası tarafından düzenlenen borsa ve gişe piyasası.

Özdenetim kuruluşu - üyeleri ve/veya hissedarları menkul kıymetler piyasasında yetkili katılımcıları olan ve araştırmalar yaparak Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde menkul kıymetler piyasasında kuruluş, kural ve düzenlemelerinin uygulanması için kuralları getiren ve prosedürleri hazırlayan bir tüzel kişilik, karar verme ve ihlal durumunda disiplin ve diğer tedbirleri belirlemektedir.

İkincil piyasa - önceden ihraç edilmiş menkul kıymetlerin herhangi bir alım satımı.

Seri menkul kıymetler - aynı ihraççı tarafından aynı anda ihraç edilen ve tüm sahiplerine aynı hak ve yükümlülükleri sağlayan menkul kıymetler.

Ticari işlemler - alım veya satımlarının sonucu menkul kıymetlerin ikincil piyasadaki mülkiyetinde yaşanan değişiklikler.

Tahvil - anonim şirketler ve komandit şirketler tarafından ihraç edilen hisse senetleri, Yatırım Fonları Kanunu kapsamında faaliyet gösteren hisseli yatırım fonlarındaki tahviller, para piyasası araçları, türev finansal araçlar, sertifikalı yabancı menkul kıymetler ve Komisyona göre tahvil olarak kabul edilen diğer finansal araçlar Komisyon nezdinde menkul kıymet sayılır. Bu menkul kıymetler sınırsız olarak devredilebilir.

Arz fiyatı - menkul kıymetin satışa sunulduğu fiyat. Piyasa katılımcıları alış ve satış fiyatları sunmakta.

İhraç fiyatı - menkul kıymetlerin ihraçta satıldığı fiyat. Bu fiyat, nominal değerde, indirimli veya primli olabilir.

Menkul kıymetler merkezi kayıt kurumu - menkul kıymetlerle yapılan işlemlerin ve Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde menkul kıymetlerin kaydını (hissedar defteri) tutmaya dayalı olarak yükümlülüklerin belirlendiği bir kuruluş.

КОМИСИЈА ЗА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ
НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
KOMISIONI I LETRAVE ME VLERE
I REPUBLIKES SE MAQEDONISE SE VERIUT
SECURITIES AND EXCHANGE COMMISSION
OF THE REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA

SPAŠTALO

bašo elementarna terminija taro regioni
e kurkeskoro bašo lila taro hasilipe

Drom Makedonija numero 25
Palata Lazar Pop Trajkov 4-to kati

3244-670

khv@sec.gov.mk

www.sec.gov.mk

Pakjavalen,

I komisija bašo lila taro hasilipe tari Republika Severna Makedonija svako dive dikhela prekal pri buti te anel lačhipe that te bajlakerej o kurko e lilengoro taro hasilipe te kjerel jekajek šarti thaj tromalipe sarinenge ko kurko, šukar slika leske thaj šukar ambienti investiribaske.

Nišaneja te anel dži ko buvljaribe ko džandipe sarinende kola so sikavena mangipe ko kurko e lilengoro taro hasilipe, i Komisija angja odluka te del akava spašta bašo elementarna terminija taro regioni e kurkeskoro bašo lila taro hasilipe.

I spašta tani khednipe taro terminija kola so pobuter kulandinenape ko kurko e lilengoro taro hasilipe, a kola so amen g'ndinaja deka šaj na sarine džanenalen so kulandinena e kurkeja bašo lila taro hasilipe. Sa o terminija tane vakerde ko detalno thaj haljovutno čhani ki makedonsko, čhibalani thaj anglisko čhib.

Ikalipnaja akale spaštaja uzdinaja amen kaj angem dži ko polokho, čačutno thaj phravdo komuniciriba thaj haloviba e kurkeskoro bašo lila taro hasilipe thaj kergjem posasto elementarno than baši buti thaj tamirkjeriba batano tjavahar jekhavne uzdaja.

Pakjibaja,

**Komisija bašo lila taro hasilipe e
Republika Severna Makedonija
Pretsedatel
M-r Sc. Nora Aliti**

A

Akcija – Tiro lil taro hasilipe, koja nane ulavutni thaj idealno kotor taro elementarno šerutno e amalipnaskoro e akcijengoro, ili e amalipnaskoro taro komandipnaskoro e akcijencar.

Amalipna e akcijengoro baška dojavaja vakjeribaske – Amalipna kova so dengja kirib e lilencar taro hasilipe, ili isile elementarno šerutno taro 1.000.00 evra ki denarsko protiv vrednost thaj pobuter taro 50 akcionerija, bizo amalipna kola so tane kotirime ki berza.

B

Berza e lilengiri taro hasilipe – organizirimo thaj regulirimo sekundarno kurko e lilengoro taro hasilipe račutne nijamencar baši biknipe thaj kriteriumija e lilenge taro hasilipe kola so bikinenape, thaj adalengje so lena than ko kinibe.

Blagajno hramovutno – lil taro hasilipe tikne vakteja so delape tari Narodna banka na Republika Severna Makedonija, so bikinelape tiknarutne hasilipnaja, ko dive kote so resela o manuš so dela la platinela o nominalno hasilipe.

V

Vkrstimo biknipa – simultano, ko jek vakti ingaribe duj prekalutne nalozija biknipaskere (kinibaske thaj bikibaske), taro jek brokeri.

Andrutni informacija – Sako tarifno hačaripni informacija koja so nane dendi sarinenge prekal pečatime ili elektronska mediumija.

D

Danoko e kapitalno kjareskoro – Danok kova so platinenale fizička ili pravna manuša e kjareske bikibaja lila taro hasilipe.

Delovno čoranipe – podatoko, dokumenti ili informacija koja so adava so lela than ko kurko e lilengoro taro hasilipe kana kjerel buti lela la baši fizičko ili pravno manuš koja so trebela te ikjerel la ko čorjanipe thaj te arakhel la.

Dematerijalizimo lil taro hasilipe – lil taro hasilipe kova so lela than sar elektronsko hramovutno.

Kjari ki dividenda – Tjavahar maškar i isplatimi bruto dividenda ki akcija thaj i maškarutni tarifa e akcijakiri. Akava koeficijenti sikavela kobor i o iraniba e sredstvongoro (ko %) ko elementi e dividendakoro.

Šukar reputacija – Čačutno vakjeriba, kompetentnost, bukjarnipa, thaj osobine kola so dena arakhadnipa kaj o manuš e čhaneja so kjerela buti nane te anel dži ko brivdipa e arakhadnipaskiri e fondeskiri bašo investicije thaj brivdipa e hederengoro adalengje so dena pare ko fondi.

Lungo vakteskoro lil taro hasilipe - lil taro hasilipe kova so leskoro roko e anipnaskoro tano jek berš ili polungo taro dive leskere ikalipnaskoro.

Dostasuvanje – koristinelape malavipnaskoro e rokoske baso dejba love ki phandutni (šerutno thaj kamata)

Phuvjano hramovutno – tikne vakteskoro lil taro hasilipe kova so isile borči dendi tari Republika Severna Makedonija

Amalipna keribaja buti investicisko fondencar – Akcionersko amalipna besipnaja ki Republika Severna Makedonija kova so lelja izini tari komisija baši lila taro hasilipe te kerel buti e investicisko fondencar.

L

Investicisko fond – amalikane lovengere sredstvija kerde bašo investiriba, khedime taro investitorija taro akhardipe dendo sarinenge ili tari privatno dendi kirib, kolencar ki smetka e investitorenjiri kerela buti o amalipna bašo vastakeriba e fondencar.

Insajderstvo – kiniba ili bikjiba o akcije ki osnova tari informacija so panda nane dendi taro dendutno e akcijakoro, kote so i informacija šaj te khelel kotor ki tarifa e akcijakiri.

Institucionalna investitorija – institucije sar o penzisko fond, investicisko fond thaj o arakhutne kompanije.

J

Ponuda dendi sarinenge – akhardipe hramojbaske thaj kinibaske lila taro hasilipe so ikילו ko sredstvo bašo informacije dende sarinenge.

K

Kapitalizacija – Sa e kurkeskoro hasilipe bašo dende akcije ko jek amalipna

Komisija bašo lila taro hasilipe – šerutno regulatori bašo kurko e lilenge taro hasilipe. I komisija regulirinela i buti e lilencar taro hasilipe, anela o uslovija kjeribaske, bukjake thaj e pravilencar ki berza , adalencar so lena than ki berza (brokerska khera thaj banke), Centralno depozitar bašo lila taro hasilipe, investiciska fondija.

Kotacija - čhijba nesavi klasa e lilenge taro hasilipe tari berza ki baška platforma bikipnaja ki osnova činavipnaja maškar ki adaja berza thaj o dendutno e lilengoro taro hasilipe kolencar regulirinela o maškarlengere pravija thaj phandutne.

Kotirano amalipna – amalipna kotirimo ko oficijalno kurko ki berza, leskere akcije tane kotirime ki berza thaj lencar sarine šaj te keren buti. O amalipna mora te sajginel o pravilija e berzakere baši i kotacija.

Tarifa bašo kiniba thaj bikiba – i najuči tarifa so jek dileri tano hazri te kinel nesavo lil taro hasilipa ko jek momenti, i najtikni tarifa bikibaskiri so bi mangel ko adava momenti.

Z

Hramovibe – kinibe neve dendutne akcija

N

Nabikinipnaskoro nakhajbe – nakhajbe o plesutnipa e lilengoro taro hasilipe kova so ovela ki osnova davipnaja, nasledstvo, sudsko činavipe thaj realizacija e činavipnaja bašo zalog, ando zakoneja.

Nominalno hasilipe – hasilipe prema koja so delapes o lil taro hasilipe .O nominalno hasilipe isile karakter ki istorisko kategorija.

O

Phandutni – lungo vaktno borčlimo lil taro hasilipe, koleja o dendutno phandelape deka e plesutneske e phandutnakoro taro jek drom ili pobuter drumija ka platinel leske ko dendo dive, o iznos e nominalno hasilipaskoro e phandutnakoro thaj e kamatakoro. I phandutni šaj te ovel arakhli ili bi arakhli, te ovel la fiksno ili varijabilno kamata, te ovel bizo kamata, šaj e plesutneske te del le pravo ki kamata thaj\ili te platinel ko angleder opredelime rate, šaj te kinelpes bilo kastar ko nesave uslovija, thaj\ili šaj e plesutneske te del le pravo te kerel i phandutni ko javer lil taro hasilipe e dendutneske.

Obična akcije – o najarahlo vid akcijengoro. Adala so isilen o obična akcije tane jekhavresa plesutne e amalipnaskoro.

Ovlastimo lejba than ko kurko e lilengoro taro hasilipe – svako fizičko ili pravno manuš čhivdo ko keriba buti e lilengoro taro hasilipe, so lela soodvetno dozvola tari Komisija, akate tane čhivde depozitarije, berze, banke, brokerska khera, thaj investiciona manuša so dena godi.

Elementarno kapitali – kapitali e amalipnaskoro ki forma ko dende akcije, akate čhivde o reserve thaj o ikerdo kjari.

P

Kurkeskiri kapitalizacija

- (a) Sakhedimo hasilipe e lilengoro taro hasilipe ko jek pretrpijatie ko avdisutne tarife, odnosno o sakhedimo numero e dende akcijengoro množimo lengere kurkeskere tarifaja.
- (b) O sakhedimo hasilipe sa e lilengoro taro hasilipe kotirime ki jek berza ili o sakhedimo hasilipe ko odredeno vid e lilengoro taro hasilipe ki avdisutni tarifa.

Poramnuvanje – proces pheribaske o phandipna adalenge soj ovlastime thaj so lena than ko kurko e lilengoro taro hasilipe so iklona taro kjerdi bikipnaskiri transakcija ko sekundarno kurko, odnosno platiba tari strana e manušeskiri so kinela thaj nakhajba o plesutnipa e lilengoro taro hasilipe tari strana adaleskiri so biki lena.

Portfolio menadžer – manuš kova e zakoneja bašo lila taro hasilipe lela dozvola keribaske buti sar manuš so dela godi bašo investicije tari Komisija bašo lila taro hasilipe.

Lejba - stekniba kontrolno paketi akcijencar ko jek amalipna drumoja kiniba lengere akcijengoro.

Privatno kirib – kirib hramojbaske thaj platibaske lila taro hasilipe :

- Soj dendi ko na pobuter taro 20 manuša soj jek po jek anavkerde ko akti dejbaske lila taro hasilipa so nane akcionerija ko akcionersko amalipna thaj kola so nane phanle manuša akcionerencar ko akcionersko amalipna, osven ako zakoneja javer čhane nane regulirimo ili ako i phandutni e akcionereskiri te bajlarel o lejba than ko elementarno šerutnipa tano ko rodiba nesave organeskoro ili institucijakiri soj tani bašo nadzor ili supervizija keribaske buti e akcionersko amalipnaja ki osnova e ZHV ili javer zakoni.
- Soj tani dendi samo ko institucionalna investitorija,
- Ko kerdipa bajlaribaske e elementarno šerutnipaske taro sredstvija e amalipnaskere.
- Ko kerdipa ko uslovno bajlariba e elementarno šerutnipaja thaj
- Ko kerdipa lejba borči so transformirinelape ko vlog ko amalipna ki postapka bajlaribaske o elementarno šerutnipa e amalipnaskoro kana o borči tano dendo tari strana e jekhutne akcionereskoro ko amalipna.

Prinos – iranibe o dende sredstvija ki jek investicija, lejba ko prevedid o beršalo prihod thaj leskoro akanarutno kapitalno hasilipe, kova tano vakerdo ko procentija, ko beršeskoro nivo. Isi nesave javera prinosija thaj javera metode te khedenpe sa ola.

Primarno kurko – kurko kaj so čhivenape neve lila taro hasilipe, sar soj tane o kherutne thaj avrijal tari phuv akcije thaj phandipna, e investitorengiri tari organizirimi grupa subjektija so vastakerela I emisija. O prihodija taro bikiba e lilengere džana ko dendutno. Sa okova kiniba thaj bikiba e isto lilengere taro hasilipa nakhavenape ko sekundarno kurko.

R

Regulirimo kurko e lilengoro tari hasilipe ki Republika Severna Makedonija – berza thaj kurko ko šalteri organizirimo tari Narodna banka na Republika Severna Makedonija e zakoneja e lilengoro tari hasilipe.

S

Korkori regulirimi organizacija – pravno manuš kote so adala so lena than thaj/ili akcionerija tane ovlastime te len than ko kurko e lilenge taro hasilipe thaj koja so anela pravilija thaj procedure te kulandinenpe o pravilija bašo orgaiziribe thaj regulative taro regioni e lilengoro taro hasilipe ki Republika Severna Makedonija, preko ispitiba, čhinariba thaj ko slučaj ko dukhavipe thaj aniba disciplinska thaj avera odluke.

Sekundarno kurko - svako kiniba ili bikiba e anglutne dende lilengoro taro hasilipe.

Seriska lila taro hasilipe – lila taro hasilipe ikavde ko jek vakti, taro jek dendutno thaj so dena ista pravija thaj phandipna sa e plesutnenge.

T

Bikipnaskere transakcije – meniba o plesutnipa e lilengoro taro hasilipe ko sekundarno kurko sar rezultati taro lengoro kiniba ili bikiba.

H

Lila taro hasilipe – Akcije dende taro akcionersko amalipna thaj taro komanditna amalipna akcijencar, akcija ko investiciska fondija so kerena buti premal o Zakoni e investicisko fondencar, phandutni, instrumentija ko kurko e lilengoro, derivativna finansiska instrumentija, potvrda bašo lila taro hasilipe so avena avrijal e phuvjatar, thaj javera finansiska instrumentija so premal i komisija dikhenape sar lila taro hasilipe. Akala lila taro hasilipe nanelen vakti bašo nakhajba.

C

Tarifa ki kirib – tarifa premal koja o lil taro hasilipe delape bikibaske. Adala so lena than ko kurko dena kirib te kinen thaj te bikinen.

Tarifa emitiribaja – tarifa primal koja o lila taro hasilipe bikinenape ki emisija. Akava šaj te ovel primal o nominalno hasilipe, diskonteja ili premijaja.

Centralno depozitar bašo lila taro hasilipe – organizacija premal koja kerelape utvrduvanje e phandipnangere ki osnova ko transakcije e lilencar taro hasilipe thaj keriba registrar lilencar taro hasilipe ki Republika Severna Makedonija (akcionersko lil)